

Daxilində böyük sirlər yaşadan Qobustan

Qobustan Böyük Qafqaz dağlarının cənub-şərq ətəkləri ilə Xəzər dənizi arasında, əsasən Ceyrankeçməz çayı hövzəsində, Pirsat və Sumqayıt çaylarının orta və aşağı qolları arasındakı qobu yarğanlara malik geniş ərazidir. Qobustan sözünün mənası da məhz qobular diyarı, qobular olan yer deməkdir

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Sovetinin 1966-cı il 9 sentyabr tarixli qərarı ilə qayaüstü təsvirlər və başqa tarixi-arxeoloji abidələrlə zəngin olan Böyükdaş, Kiçikdaş, Cingirdağ və Yazılı-təpə sahələri, ümumilikdə 4500 ha sahə Qobustan

Milli Dövlət tarixi-bədii qoruğu elan olunmuşdur. Bu dağların üst qatları qalınlığı 10-15m-ə çatan möhkəm narın Abşeron balıqçulağından olan əhəngdaşı ilə örtülmüşdür.

Qobustan qayaüstü təsvirləri ilk dəfə 1939-cu ildə görkəmli Azərbaycan arxeoloqu İ. M. Cəfərzadə tərəfindən aşkar edilmişdir. Təxminən 1000 qaya üzərində insanların, heyvanların kontur və siluet təsvirləri, müxtəlif işarə və yazılar aşkar edilmişdir. Hal-hazırda aşkar olunmuş rəsmlərin sayı 7000-dən artıqdır. Bunların tarixi üst paleolitdən orta əsrlərədək olan dövrü əhatə edir. 1960-70-ci illər yeni qayaüstü

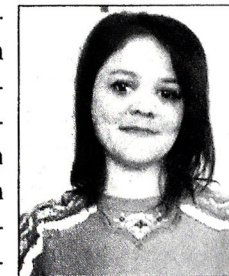
təsvirlərin kəşfi ilə əlamətdar olmuşdur. Həmin illərdə C. N. Rüstəmov və F. M. Muradovanın geniş miqyaslı axtarış işləri nəticəsində Qobustanda aşkar olunmuş qayaüstü təsvirlərin sayı iki dəfə artmışdır. 2007-ci ildə Qobustan Qayaüstü Mədəni Landşaftı "Ümumdünya Mədəni İrs"i siyahısına daxil edilib.

2011-ci ildə Qobustan qorugunda yeni muzey binası tikilib istifadəyə verilmişdir. Muzeydə dünya qayaüstü incəsənəti və Qobustan abidələri haqqında geniş məlumat əldə etmək olar. Muzey 12 ekspozisiya zalından ibarətdir. Sensor ekranlı monitorlar və 3D

Erkən ovçular, hamilə qadın fiqurları, öküz, ceyran, vəhşi at, keçi və maral təsvirlərinə rast gəlinir. Qobustanda qayıq təsvirləri yüzdən çoxdur. Onlar qayalar üzərində qazma üsulu ilə çəkilmişlər. Formalarına görə üç cürə: xətti, siluet və hörmə görünüşlü qayıqlardır. Qayıqların tarixi Qobustanda orta Daş (Mezolit) dövründən başlayır. İlk qayıqlar əsasən ağac gövdəsindən düzəldilmiş, kiçik ölçülü, tək-nəvari olmuş, 1-2 adam və yük götürmüş, əsasən çayları keçmək üçün işlədilmişlər. Qayıq təsvir-

günəş təsvirinin də pis havada günəşi çağırmaq üçün, ovsunçuluq məqsədi ilə çəkildiyini hesab edənlər də var.

1981 -ci ildə Tur Heyerdal Azərbaycana gələrək Qobustandakı qayıq rəsmlərini görmüşdür. Tur Heyerdal qayıq təsvirlərinə baxdıqca qayıqların ağacdən, qamışdan və qarğıdan düzəldildiyini bildirdi. Bir də onu ən çox maraqlandıran günəşin qayığın burun hissəsində verilməsi idi. Qobustan, kökləri çox qədimə gedən və indiyə qədər məlum olmayan, Mesopotamiyadan da qədim mədəniyyət ocağıdır. Tur Heyerdal 1988-ci ilin yazında yenidən Qobustana gəlmək və Qobustandan kinofilm çəkmək üçün icazə alıb. Lakin erməni daşnaklarının 1988-ci ilin ilk aylarından qaldırıldığı, Azərbaycan xalqının başına

gələn müsibətlərə səbəb məşhur Qarabağ "problemi" onun yenidən Qobustana gəlməsinə mane oldu.

(Ardı var)

Arifə QURBANOVA